

Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Yasama Denetimi

Haluk Alkan*

Giriş

Cumhurbaşkanlığı sistemiyle ilgili Anayasa değişikliği teklifi çevresinde yapılan tartışmalar başlıca iki ekseninde yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki teklifin yasama alanını daraltacağı iddiasıdır. Konu ile ilgili tartışmalarda görülen en dikkat çekici ayrıntı, parlamenter sistem mantığı ile olaya yaklaşılmasıdır. Israrla başkanlık sistemi içinde parlamenter mantık aranması tartışmaların yanlış bir zeminde yürütülmesine zemin hazırladığı gibi, tartışmayı gerçeklik zemininden de koparmaktadır. Bu çalışmada konu ile ilgili tartışmalar yasamanın yürütmeyi denetleme yetkisi açısından ele alınacaktır. Öncelikle yasamanın yürütmeyi denetimi açısından başkanlık ve parlamenter sistemlerin farklılıkları incelenecek, daha sonra referanduma sunulacak olan değişiklikler başkanlık sistemlerinin genel mantığı açısından analiz edilecektir.

Yürütmenin Denetimi Açısından Başkanlık ve Parlamenter Sistemin Karşılaştırılması

Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme otoritesi meşruiyetlerini iki ayrı seçimle

doğrudan halktan almaktadırlar. Parlamenter sistemden farklı olarak, yürütme otoritesi meşruiyet açısından yasamaya bağımlı değildir. Yürütme otoritesi kişi tarafından temsil edilir.¹ Başkanlık sistemleri çift demokratik meşruiyete sahip sistemlerdir.² Bu kurumsal yapı devlet adına kullanılan iktidarın delege edilemediği bir işleyiş doğurmaktadır. Başkanlık sisteminin parlamenter sistemden ayırt edici diğer bir özelliği bu noktada ortaya çıkmaktadır. Parlamenter sistemde tek bir seçime dayalı olarak *zincirleme* bir yetki devri işletilmekte ve bu durum halkın tercihleri ile politika süreci arasındaki mesafeyi açmaktadır.³ Oysa başkanlık sisteminde başkan doğrudan halktan aldığı yetkiye dayalı olarak yürütme alanında düzenleme yapabilir, kararları alabilir, atamış olduğu bürokratlarla birlikte çalışır. Dolayısıyla başkan uyguladığı politikaların sonuçlarından doğrudan sorumlu tutulabilen bir yürütme otoritesidir. Bu anlamda başkanlık sistemi halkın talepleri ile uygulanan politikalar arasındaki sapmaya karşı daha dirençli bir kurumsal zemin sağlamaktadır. Parlamenter sistemde yürütme yasamaya bağımlı türevsel bir iktidar olduğundan, kuruluşu ve görevde kalması yasamanın güvenoyuna bağlıdır. Oysa başkanlık sistemlerinde yürütme türevsel bir iktidar değil, katı kuvvetler ayrılığının bir sonucu olarak meşruiyetini doğrudan halktan alan bir iktidardır.

Başkanlık sisteminde yürütmeden sorumlu ve meşruiyetini doğrudan halktan alan bir başkanın varlığının sonucu olarak yürütme birimleri seçilmiş başkanın otoritesine tabi kılınmıştır. Parlamenter sistemlerde görülen ikili yürütme yapısı başkanlık sisteminde

(*) Prof.Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

(**) Bu makale Arapça olarak yayımlanan *Ru'ye Türkiye Dergisi*'nde yayımlanacak çalışmanın özeti niteliğindedir.

- (1) Alan Siaroff, 2003. "Comparative Presidencies: The Inadequacy of The Presidential, Semi-presidential and Parliamentary Distinction," *European Journal of Political Research* 42/3, s. 289.
- (2) Juan J. Linz, 1994. "Presidential or Parliamentary Democracy: Does it Make a Difference?" *The Failure of Presidential Democracy* I, ed. J.J. Linz ve A.Valenzuela Johns Hopkins University Press, Baltimore, ss. 3-87.
- (3) Wolfgang C. Müller, Torbjörn Bergman, Kaare Strom., 2003. "Parliamentary Democracy: Promise and Problems", *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*, Oxford University Press, New York, s. 23.

bulunmaz. Sartori, başkanlık sistemlerinde başkanın göreve getirilmesinde ve görevden alınmasında parlamentonun herhangi bir rolünün bulunmamasını ve başkanın yürütme üzerindeki önceliğinin yasama organınca kabullenildiği bir işleyişin belirleyici olmasını ayırt edici bir özellik olarak belirtmektedir. Bakanların ve diğer üst düzey yürütme otoritelerinin atanması ve görevden alınmasında başkanın önceliği bulunmaktadır. Başkan yürütme organını yönetir.⁴

Başkanlık sistemlerinde genel olarak parlamentolara, başkanın yasamaya ilişkin veto ve kararname yetkilerine karşılık, daha çok cezai konularda olmak üzere ve sınırlandırılmış bir biçimde, başkanı yargılayıp görevden alma (*impeachment*) yetkisi verilmiştir. ABD’de bu yetki yalnızca ağır suç ve kabahatlerle ilgili olarak kullanılabilir. Siyasi nedenlerle *impeachment* yetkisi kullanılamaz. Başkan göreviyle ilgili ağır suç ve kabahatleri açısından Temsilciler Meclisince oylamaya katılanların salt çoğunluğuyla suçlanmakta, Yüksek Mahkeme Başkanı başkanlığında toplanan Senato tarafından üçte iki oy çokluğu ile görevinden alınabilmektedir. Başkan dışında bütün federal sivil görevliler, bakanlar dahil, *impeachment* muhatap olabilirler. Yüksek Mahkeme yargıçları da *impeachment* yolu ile Kongre tarafından görevden alınabilirler. 2012 yılı itibarıyla ABD Senatosuna 19 *impeachment* davası gelmiştir. Bunlardan yedisi aklanma, sekizi suçlama, üçü görevden alma ile sonuçlanmış, biri ise istifa nedeniyle sonuçlanamamıştır.⁵ Bugüne kadar üç başkana karşı bu yetki kullanılmış, ancak hiçbir başkan *impeachment* sonunda görevinden alınmamıştır. Brezilya’da başkan ve bakanların Kongre tarafından görevden alınabilmeleri cezai ve görevi kötüye kullanma olmak üzere iki farklı nedene bağlı olarak yapılmaktadır. Birinci durumda Temsilciler Meclisi kararı ile başkan ya da bir bakan yargılamaya sevk edilebilir. Görevi kötüye kullanma söz konusuysa Temsilciler Meclisinin suçlama kararı üzerine Kongrenin diğer

kanadı olan Senato kararı ile başkan görevinden alınabilir.⁶ Bolivya’da ise yasamanın başkanı doğrudan görevden alma yetkisi bulunmamaktadır. Bu ülkede başkan *impeachment* yolu ile yargılanmak üzere Yüksek Adalet Divanına sevk edilmektedir.⁷

Başkanlık sisteminde, yasamanın yürütme otoritesi üzerindeki denetimi yalnızca *impeachment* mekanizması ile sınırlı değildir. Örneğin, ABD’de Kongre araştırma komiteleri aracılığı ile yürütme otoritelerini ifade vermeye çağırabilir. Kamuoyuna açık yapılan bu oturumlar doğrudan siyasi ya da hukuki bir yaptırımla sonuçlanmasa dahi etkili bir denetleme aracıdır. ABD siyasetinde birçok olay Kongre komitelerinin çalışmaları sonucunda kamuoyunun gündemine getirilmiştir. Komitelerin yürüttüğü soruşturmalar ve hazırladıkları raporlar Amerikan toplumunda belli konularda hassasiyetlerin oluşmasında etkili olabilmektedir. Birçok Latin Amerika ülkesinde araştırma komitelerinin yanı sıra, bakanlara soru sorma, yıllık rapor hazırlayarak yasama organına sunma veya doğrudan siyasal sorumluluk gibi mekanizmalar bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Yasamanın Yürütmeyi Denetimi

Meclisin yürütmeyi denetleme yetkisi yürürlükte olan 1982 Anayasanın 98, 99, 100 ve 105. maddelerinde düzenlenmektedir. Bu yetkiler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir.

TBMM’nin Yürütmeyi Denetleme Yetkileri

Teklif kapsamında TBMM’nin denetim yetkisi bir yönü ile başkanlık sistemle-

- (4) Giovanni Sartori, 1997. *Karşılaştırmalı Anayasa Mübendisliği*, çev. E. Özbudun, Yetkin Yayınları, Ankara, s.114.
- (5) US Senate, *Impeachment*, http://www.senate.gov/artandhistory/history/common/briefing/Senate_Impeachment_Role.htm (07.02.2017).
- (6) Yeliz Yazan, Tolga Sakman, Tütengül Çelikel, 2016. “Brezilyanın Demokratikleşme Süreci”, *Geçiş Sürecinde Başkanlık Sistemleri*, Ed. Haluk Alkan, SDE Yayını, Ankara, s. 125-126.
- (7) Haluk Alkan, Yusuf Tekin, Y. Şevki Hakyemez, 2015. *Türkiye’de Hükümet Sistemleri ve Başkanlık Modeli*, Asem, Ankara, s.20.

rinden daha geniş bir içeriğe sahiptir. Yazılı soru ve genel görüşme yöntemleri klasik başkanlık sistemlerinde pek görülmeyen denetim mekanizmaları olarak korunmaktadır. Meclis araştırması yetkisi de meclise tanınmakla birlikte bu yetkinin üzerinde ayrıca durmak gerekmektedir. Teklifte meclis araştırmasında yürütmeden temsilcinin yer alamayacağı ifade edilmektedir. Bu hükmü kuvvetler ayrılığının tabi bir sonucu olarak, araştırma sürecinde yürütmeden temsilcilerin yer alamayacağı anlamında değerlendirmek gerekmektedir. Araştırma Komisyonları başkanlık sistemlerinde, parlamenter sistemlerden farklı olarak, oldukça etkili bir denetim mekanizmasıdır.⁸ Meclis araştırmasının etkili olmasının bir nedeni yürütmeden bağımsız bir mekanizma olarak yürütmeye yönlendirilmiş bir denetim yetkisi olmasıdır. Oysa parlamenter sistemlerde yasama ve yürütmenin parlamento çatısı altında iç içe geçmiş şekilde yer almaları araştırma yetkisinin etkili bir denetim mekanizması olarak kullanılabilmesini sınırlamaktadır.

Başkanlık sistemlerinde araştırma komisyonlarının etkinliğini artıran İkinci neden ise, araştırma komisyonlarının toplantı ve raporlarının açık olmasıdır. Kongre araştırma Komisyonları yürütmenin izlediği birçok politikanın kamuoyunda sorgulanmasına neden olduğu gibi, yürütme tarafından izlenen politikaların değişimi konusunda da etkili bir baskı unsuru olarak işlev görebilmektedir. Dolayısıyla araştırma komisyonlarının bir denetim mekanizması olarak etkin rol oynaması bu iki unsurun sağlanmasına bağlıdır.

İlk unsurun doğrudan teklifteki düzenleme ile sağlandığı görülmektedir. İkinci unsur teklifle doğrudan düzenlenmemiştir. Teklife göre Meclis araştırması ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri bizzat TBMM'nin çıkaracağı iç tüzük ile düzenlenecektir. Mevcut iç tüzük araştırma komisyonlarına geniş bir hareket alanı sunmakta, araştırma konusu ile ilgili tüm

ilgilileri dinleme yetkisini vermektedir.⁹ Dolayısıyla Meclis bir konuda araştırma komisyonu kurarak Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar dahil tüm ilgililerin görüşlerine başvurabilecektir. Buradaki önemli husus Meclisin iç tüzük düzenlemesine giderken açıklık ilkesine önem vermesidir. Yürütmeden üst düzey yöneticilerin görüşlerine başvurulmak üzere komisyonlara çağrılabilmesine imkan tanınması meclisin denetim yetkisini oldukça güçlendirecektir.

Cumhurbaşkanını Sorumluluğu

Anayasa değişikliği teklifinde Cumhurbaşkanının Meclise karşı sorumluluğu, başka bir ifade ile Meclis soruşturması ise mevcut anayasaya göre oldukça farklı düzenlenmektedir. Buna göre, Cumhurbaşkanı için Meclis salt çoğunlukla suçlama yapabilecek ve üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile Cumhurbaşkanını yüce divana sevk kararı alabilecektir. Halkın oyu ile seçilmiş Cumhurbaşkanının görevden alınmasının nitelikli çoğunluğa bağlanması başkanlık sisteminin mantığına uygundur. Mevcut Anayasa'da Cumhurbaşkanının sorumluluğu yalnızca vatana ihanet suçu ile sınırlıdır ve Cumhurbaşkanının yargılanmak üzere Yüce Divana sevk için Meclis üye tamsayısının en az dörtte üçünün kararı gerekmektedir. Dörtte üç oy çokluğu yerine üçte iki gibi bir oy çokluğunun aranması da yine teklifin olumlu yönlerindedir. Mevcut Anayasada sevk kararının verilmesi Cumhurbaşkanının görevden alınması için yeterli görülmekteydi. Bu düzenleme Cumhurbaşkanının diğer suçlarla ilgili sorumluluğu konusunda da bir boşluk oluşturuyordu.

Teklif ile Cumhurbaşkanının sorumluluğunun kapsamı genişletilmekte, işlediği iddia edilen tüm suçlarla ilgili bir denetim mekanizmasına yer verilmektedir. Vatana ihanet gibi Türk ceza hukukunda tanımı ol-

(8) Bkz. Douglas L. Kriner, Eric Schickler, 2016. Investigating the President: Congressional Checks on Presidential Power, Princeton University Press, New Jersey.

(9) Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, Md. 104, <https://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm>.

mayan bir suç yerine, ceza hukuku açısından tanımlanabilir suçlarla ilgili işletilebilecek yeni denetim mekanizması, soruşturmanın siyasi araç olarak kullanılmasını önlemekte, hukukilik niteliğini öne çıkarmaktadır. Yeni düzenleme sevk kararı ile görevin düşmesi arasında doğrudan bağ kurmamaktadır. Böyle bir bağın kurulmaması, cumhurbaşkanının suç ile ilgili cezai sorumluluğunun kapsamının genişletilmesinin tabii bir sonucudur. Cumhurbaşkanı ancak seçilebilmesine engel bir suçtan hüküm giyerse görevinden alınabilecektir. Son olarak düzenleme yargı sürecine süre kısıtı getirmek suretiyle cumhurbaşkanının yargılama sürecinin uzatılmasının siyasal hayatın işleyişi üzerinde doğuracağı gerilim ve meşruiyet tartışmalarının uzamasını da önlemeyi hedeflemektedir. Süre uzatımı dahil altı ay içinde Anayasa Mahkemesi yargılamayı sonuçlandırmak zorundadır.

4 Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanların Sorumluluğu

106. Maddede gidilen değişiklikle, Cumhurbaşkanı ve bakanlar görevleri ile ilgili suçlarda Meclis soruşturmasına tabi olacaktır. Cumhurbaşkanı işlediği iddia edilen tüm suçlarla ilgili olarak Meclise karşı sorumlu tutulurken, bakanların yalnızca görevleri ile ilgili suçları nedeniyle sorumlu olacakları belirtilmektedir. Bu daraltmaya rağmen bakanların TBMM tarafından suçlanıp Yüce Divana sevk edilmesi için istenen suçlama ve oylama koşulları Cumhurbaşkanını sorumluğu ile denk tutulmaktadır. Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar, cumhurbaşkanı gibi Meclis üye tam sayısının salt çoğunluğu ile suçlanacaklar ve haklarında üçte iki oy çokluğu ile yargılama kararı verilebilecektir. Benzer şekilde bakanların yüce divana sevk, görevlerinin düşmesi için yeterli sayılamakta, ancak milletvekili seçilme yeterliliğine engel bir suçtan hüküm giymeleri durumunda bakanlık görevinden alınabilecekleri belirtilmektedir. Yine süre uzatımı dahil Yüce

Divan yargılamayı altı ay içinde tamamlamak zorundadır.

Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanların görevleri ile ilgili olmayan suçlarda sorumlulukları ne olacaktır? Teklif cumhurbaşkanı hakkında tüm suçları 105. Madde kapsamına aldığından o konuda açık bir durum söz konusudur. Teklifte Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar, göreviyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır hükmüne yer verilmektedir. Buna göre cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar mevcut Anayasanın 83. Maddesindeki dokunulmazlıkla ilgili hükümlerden yararlanacaklardır. Buna göre "... Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır" hükmü Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar için de geçerli olacaktır. Bu noktada görevle ilgili olmayan suçlamalarda yargı organlarının istemi üzerine Meclisin bu kişilerin dokunulmazlıklarının kaldırılması kararı verebileceği görülmektedir.

Özetlemek gerekirse Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakanlar;

- Görevle ilgili suçlarla ilgili Meclis tarafından Yüce Divana sevk,
- Görev dışı suçlarla ilgili dokunulmazlığın kaldırılması koşullarına tabi olarak yine Meclis tarafından yargılama izni verilmesi,
- Araştırma komisyonlarına çağrılıp görüşlerine başvurulması,
- Yazılı soru,

mekanizmaları yolu ile Meclis denetimine tabi olacaktır. Bu kapsamın klasik başkan-

lık sistemi olarak gösterilen ABD'deki sistemden daha geniş bir sorumluluk getirdiği görülmektedir.

Meclisin Bir Denetim Mekanizması Olarak Bütçe

Başkanlık sistemleri ile parlamenter sistemler arasında bütçelere verilen rol açısından da farklılık bulunmaktadır. Parlamenter sistemlerde bütçeyi hazırlayan yürütme, aynı zamanda yasamada da çoğunluğu oluşturduğundan, bu sistemde bütçe süreci büyük ölçüde prosedürel bir süreci yansıtmaktadır. Bu nedenle parlamenter sistemlerde bütçelerin yasama tarafından onaylanmaması neredeyse imkansızdır. Bu nedenle bütçesi kabul edilmeyen bir hükümetin güvenoyunu yitirdiği de facto olarak kabul edilir ve hükümet görevinden alınmış sayılır. Parlamenter sistemlerde bütçe kamu gelirlerinin, kamu kuruluşlarına dağıtılmasını ifade eden bir tür dağıtım cetvelinin ötesine geçememektedirler.

Buna karşılık, başkanlık sisteminde yürütme ve yasanın iç içe geçmişliği kabul edilmediğinden ve yürütmeye doğrudan halk meşruiyetine dayalı olarak politika belirleme ve düzenleyici işlem yapma yetkileri tanındığından bütçe yasanın yürütme üzerinde bir tür denetim aracına dönüşmektedir.

Başkanlık sistemlerinde bütçe, başkanın yeni politikaları için gerekli mali gereksinimlerin Meclis tarafından onaylanması, dolayısıyla başkanın politikalarına yasama tarafından onay verilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bütçenin düzenleniş biçimi de yasanın yürütmeyi denetlemesi açısından değerlendirilmelidir.

Cumhurbaşkanlığı sistemi, bütçe konusunda yasama ile yürütme arasında ortaya çıkabilecek bir anlaşmazlığın yol açabileceği kilitlenmeyi önleyici, aynı zamanda yasanın bütçeyi bir denetim aracı olarak kullanmasını sağlayacağı bir formülasyona sahiptir.

Başkanlık sistemlerinde meclis başkanın bütçesine onay vermediği takdirde, maaş ödemeleri başta olmak üzere bazı kamu hizmetlerinin yürütülmesi gibi konularda zorluklar yaşanmaktadır. ... Denilen böyle durumlar, başkanın politikasına onay vermemenin ötesinde sistemin kilitlenmesine neden olabilmektedir. Dolayısı ile yasanın denetimi ile kilitlenme tehlikesi arasında bir dengenin kurulması başkanlık sistemleri için bir zorunluluktur.

Anayasa değişiklik kanunu Anayasanın 161. maddesinde bütçe konusunda aşağıdaki düzenlemeye yer vermektedir:

“...Cumhurbaşkanı bütçe kanun teklifini, mali yılbaşından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe teklifi Bütçe Komisyonunda görüşülür. Komisyonun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin Genel Kurulda görüşülür ve mali yılbaşına kadar karara bağlanır.

Bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulamaması halinde, geçici bütçe kanunu çıkarılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılmaması durumunda yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilme oranına göre artırılarak uygulanır...”

Bu düzenleme ile yasama bütçeye onay vermediği takdirde, öncelikle Cumhurbaşkanına meclisin önerileri doğrultusunda bütçeyi revize etme imkanı tanımakta, buna rağmen yine uzlaşma sağlanamazsa, bir yıl önceki bütçenin, yeniden değerlendirilme oranı, yani enflasyon gibi unsurlarla revize edilerek yürürlüğe girmesini mümkün kılmaktadır. Bir başka ifade ile mevcut kamu hizmetlerinin, bütçe konusunda yaşanan anlaşmazlık nedeniyle aksamaması için, Meclisin önceden onayladığı bütçe uygulamaya konulmaktadır. Buna karşılık Cumhurbaşkanının yeni politikalarının gerektirdiği konularda, yasanın denetim yetkisi korunmaktadır. Cumhurbaşkanı yeni politikalarının gerektirdiği mali talepleri hususunda Meclisi ikna etmek zorundadır.

Sonuç

Anayasal olarak yukarıda ele alınan çerçevenin, başkanlık sisteminin mantığına aykırı olmadığı görülmektedir. Ancak parlamenter geleneklerden farklı olarak Meclisin etkili ve kısa süreli partizan çıkarılardan bağımsız olarak yürütmeyi denetleyebilmesi daha çok siyasi aktörlerin yaklaşımları ile birlikte anlam kazanacaktır. Teklif ile getirilen çerçeve, yürütmenin denetimi konusunda başkanlık sistemini mantığına uygun mekanizmaları sağlamaktadır. Bu mekanizmaların etkin kullanımı ise artık bir yasama faaliyeti olarak anlam kazanacak ve değerlendirilecektir.

Cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş yalnızca mevcut Anayasada on sekiz maddelik bir değişimle sınırlı olamaz. Özellikle yasanın etkinliğini artıracak, seçim sistemi ve partiler kanununda yapılacak düzenlemeler ile yeni sistem desteklenmek zorundadır. Seçmen ile milletvekilleri arasındaki ilişkiyi yakınlaştıran bu düzenlemeler yasama organının yürütmeyi etkin denetimini de pekiştirecektir.

Kaynaklar

Alkan, Haluk, Yusuf Tekin, Y. Şevki Hakyemez, 2015. Türkiye’de Hükümet Sistemleri ve Başkanlık Modeli, Asem, Ankara.

Esen, Berk and Sebnem Gumuscu, 2017. “Turkey: How the Coup Failed”, Journal of Democracy 28/1, 59-72.

Kriner, Douglas L., Eric Schickler, 2016. Investigating the President: Congressional Checks on Presidential Power, Princeton University Press, New Jersey.

Linz, Juan J., 1994. “Presidential or Parliamentary Democracy: Does it Make a Difference?” *The Failure of Presidential Democracy I*, ed. J.J. Linz ve A. Valenzuela Johns Hopkins University Press, Baltimore, ss. 3-87.

Müller, Wolfgang C., Torbjörn Bergman, Kaa-re Strøm,, 2003. “Parliamentary Democracy: Promise and Problems”, *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*, Oxford University Press, New York, ss. 3-32.

Sartori, Giovanni, 1997. *Karşılaştırmalı Anayasa Mübendisliği*, çev. E. Özbudun, Yetkin Yayınları, Ankara,

Siaroff, Alan, 2003. “Comparative Presidencies: The Inadequacy of The Presidential, Semi-presidential and Parliamentary Distinction”, *European Journal of Political Research*, 42/3, 287-312.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü, Md. 104, <https://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm>. (08.03.2017)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, Resmi Gazete, 11.02.2017/29976, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211-1.htm> (08.03.2017)

US Senate, Impeachment,

http://www.senate.gov/artandhistory/history/common/briefing/Senate_Impeachment_Role.htm (07.02.2017).

Yazan, Yeliz, Tolga Sakman, Tütengül Çelikel, 2016. “Brezilyanın Demokratikleşme Süreci”, *Geçiş Sürecinde Başkanlık Sistemleri*, Ed. Haluk Alkan, SDE Yayını, Ankara, ss. 103-144.